

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43
Nisan 2016 April 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GENÇLİK SORUNLARI ODAĞINDA *DÖNEMEÇ* ROMANI
ON THE FOCUS OF YOUTH ISSUES *DÖNEMEÇ* (THE TURNING POINT) NOVEL

Melih ERZEN*

Öz

İlk gençlik çağındaki çocuklara hitap eden ya da iç dünyası, psikolojisi ve sorunları itibarıyla bu kitleyi konu edinen eserler, genel olarak "Gençlik Edebiyatı" çerçevesinde ele alınmaktadır. Türk edebiyatında böyle bir adlandırmanın kapsamı ve geçerliliği, henüz yeterince tartışılmamış olmakla birlikte ergenlik çağındaki gençlerle ilintili eserlerin önemli bir birikim meydana getirdiği görülmüştür. Yazdığı birçok çocuk kitabının yanı sıra gençlik romanları da kaleme alan Nur İçöz, bu birikime katkıda bulunan sanatçılardan biridir. İçöz'ün 2001 yılında yayımlanan *Dönemeç* adlı eseri ise bilhassa gençlik sorunlarına odaklanmış bir roman olarak dikkat çekmektedir. İçöz, taşradan metropole gelen bir gencin hikâyesine yer verdiği bu romanda, genç kuşağı etkileyen birçok sosyal ve psikolojik meseleyi irdeler. Göç problemi, ebeveyn - çocuk çatışması, geçim sıkıntıları gibi konular etrafında gençliğin durumunu veren yazar, hayat zorluklarının çözümüne yönelik dikkatlerini sunmayı da ihmal etmez. Öte yandan kendini gerçekleştirme arzusu, iletişimsizlik, aşk duygusuyla tanışmanın getirdiği psikolojik açmazlar ve diğer gençlik halleri de yazarın dikkat çektiği konular arasındadır. Ayrıca bu eserde gençlerin bakış açısının önemsendiği ve umutlu, iyimser bir yaklaşımın esas alındığı fark edilir. Bu çalışmanın amacı, Nur İçöz'ün *Dönemeç* adlı romanını gençlik sorunları açısından inceleyerek Türkiye'de gençlik edebiyatı ile ilgili çalışmalara katkıda bulunmaktır. Çalışmada, romanın tematik yapısı irdelenmek suretiyle gençlik sorunlarının olay örgüsü içerisindeki yeri ve yazarın konuya yaklaşımı ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Gençlik Edebiyatı, Nur İçöz, *Dönemeç*, Gençlik Sorunları.

Abstract

Literary works dealing with the teenagers or their psychology, problems and the spiritual world at their transition to adolescence are generally regarded as "the youth literature". Despite the scope and validity of such description and nomenclature in Turkish literature yet to be discussed in detail, there have been significant compilations of literature appealing to the young people in adolescence. Nur İçöz is one of the authors who wrote several children's books, as well as youth novels have contributed to this accumulation. İçöz's work called *Dönemeç* (*The Turning Point*), published in 2001, it has gained attention as a novel focused on the particular problems of the youth. In this novel dealt with the story of a teenager's who emigrated from a province to metropolis, İçöz looks into many aspects of the social and psychological issues of teenagers. The author describes the status of contemporary teenagers by looking into immigration problems, parent - child conflict, economical problems meanwhile she also offers suggestions towards solving out difficulties of livelihood. On the other hand, the desire to self-realization, lack of communication, psychological dilemmas brought about the feelings of love and other forms of youth are among the issues that the author drew attention. A fiction based on the complimented youth perspectives and hopeful, optimistic approach is apparent in this novel. The aim of this study is to contribute to the youth literature in Turkey by examining the novel named *Dönemeç* (*The Turning Point*) by Nur İçöz in terms of the problems of youth. In the study, the approach of the author to the matter and the novel's plot in terms of youth issues will be addressed through examining the thematic structure.

Keywords: Turkish Youth Literature, Nur İçöz, *Dönemeç* (*The Turning Point*), Youth Issues.

Giriş

Genellikle 12 yaş üstü çocuklara yönelik olarak kaleme alınan; onların duygu ve düşünce dünyasını harekete geçirmeyi hedefleyen edebi eserler, gençlik edebiyatı tanımlaması içerisinde ele alınmaktadır. Her ne kadar gençlik edebiyatı, gençliğe hitap eden eserler olarak algılsa da bu noktada daha kapsamlı tanımların getirildiği görülmektedir. Gençlik edebiyatını "gençler için yazılan edebiyat, gençler tarafından yazılan edebiyat ve hem gençler hem de yetişkinler tarafından okunan bazı eserler" (Özyer, 1987: 248) şeklinde üç başlık altında değerlendiren Helmut Metzler'in tanımlaması bu açıdan dikkat çekicidir. İlk gençlik yıllarını yaşayan bireylerin gelişim sürecini etkilemenin yanı sıra edebi eserlere dönük okuma alışkanlığını da belirleyen gençlik edebiyatı, ülkemizde şimdiye dek yeteri kadar önemsenen bir alan olmamıştır. Yalnızca incelemelere kaynak teşkil etmesi bakımından değil, ilgili eserlerin yayımlanması noktasında da bir ihmal edilmişlik göze çarpmaktadır. Hatta denebilir ki; "aslında en geniş okur kitlesiyle buluşabilme yeteneğindeki gençlik kitapları, aynı zamanda yayıncılığımızın en az bilinen alanıdır." (Soysal, 2007: 382).

Türkiye'de gençlik edebiyatının gelişimini olumsuz yönde etkileyen sorunlardan biri de "daha çok öğretici olma ve idealize tiplmelerin oluşturulması kaygısı"dır (Özyer, 2007, 487). Bu, aynı zamanda çocuk edebiyatının da gelişimi önündeki bir engel olup "çocuk romanlarının sadece eğitim değerine indirgenmesi" yanlışı (Sağlık, 2005: 236), eserlerin sanatsal ve estetik yönünün ihmal edilmesi gibi bir durumu doğurmaktadır.

* Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, erzenmelih@gmail.com

Hatta çocuklara/gençlere hitap eden eserlerin, onların hayal dünyasına seslenmek ve yaratıcı yönünü ön plana çıkarmak gibi önemli bir gayeyi göz ardı etmesi, üretilen metinlerin sağladığı katkıyı sınırlandırmıştır. Halbuki bilhassa genç kitleyi hedefleyen edebi metinlerde, sorgulama ve yorumlamayı teşvik eden bir tutumun benimsenmesi, genç neslin aktif okuyucu konumuna taşınması açısından da gereklilik arz etmektedir.

Müstakil bir alan olarak gençlik yazınının yeterince dikkate alınmadığı, bu eserlerin gençlik üzerindeki etkisine ilişkin yeterli çalışma yapılmadığı ülkemizde, Avrupa ülkelerine kıyasla, gençlik edebiyatına yönelik bir ilgi eksikliğinin bulunduğu fark edilmektedir. Ancak gençlik edebiyatı sahasının ihmal edilmişliğine ve ilgili çalışmaların eksikliğine karşın Türk edebiyatında bu kategori içerisinde değerlendirilebilecek birçok eser bulunduğu söylenebilir. Hatta ilk örnekler, klasik Türk edebiyatı dönemine kadar uzanmaktadır. Batılı edebi türlerin ithal edildiği Tanzimat yıllarından bu yana ise birçok yazar, genç kesimin ilgisini çekecek veya genç kesime ulaşmayı hedefleyen metinler üretmiştir. Her ne kadar dağınık da olsa roman, öykü ve şiir türleri içerisinde örnekleri görülen bu metinlerin çeşitliliği, aslında Türk edebiyatında "gençlik edebiyatı" dâhilinde yer alan eserler bulunduğunu işaret eder. Ahmet Midhat, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa gibi yazarlar bu noktada öncülük üstlenmiş olup son yıllarda Muzaffer İzgü, İpek Ongun, Gülten Dayıoğlu, Canan Tan, Ahmet Günbay Yıldız ve Ayşe Kulin gibi isimler, gençliğin ilgisini çeken üretken yazarlar arasında ön plana çıkmaktadır (Zengin, 2012: 984-986). Öte yandan "Çocukluk ve gençliğin edebiyatımızda bir konu, kavram olarak her zaman işlendiği söylenebilir; fakat çocuk ve genç, benzetmelerde kendine yer bulmuş ve nasihat edilen olmuştur. Dolayısıyla pedagojik açıdan çocuğu, ergenlik dönemi içerisindeki gençliği, onların çalkantılı dönemlerini dikkate alarak ortaya konan edebiyat ürünlerinin varlığı tartışmaya açıktır." (Türkyılmaz, 2012: 52).

1948'de İstanbul'da doğan ve 1970 yılı sonrasında yayıncılık faaliyetleri içerisinde bulunarak *Doğan Kardeş Dergisi*, *Tercüman Çocuk Dergisi*, *Milliyet Kardeş Dergisi* gibi yayınları yöneten (Nur İçözü Resmi Web Sitesi, 2014) Nur İçözü, aynı zamanda 1990'lı yıllardan itibaren yayımladığı çocuk kitaplarıyla ismini duyurmuştur. Günümüzün önemli çocuk edebiyatı yazarlarından biri olan İçözü'nün, son yıllarda, gençlik edebiyatı içerisinde değerlendirilebilecek romanlar kaleme aldığı da görülmektedir. Yazarın *Reyhan* (1997), *Dönemeç* (2001), *Yüreğimin Kıyısında* (2006) ve *Hürriyet -Bir Sevdâ Masalı-* (2012) adlı romanları, son dönem Türk gençlik edebiyatının dikkat çekici eserleri arasında yerini almıştır. Bu eserlerden *Dönemeç*, genç neslin iç dünyasını, aile kurumu ve toplumla ilişkisini, yaşadığı çatışma ve problemleri konu edinmesi bakımından ilgi çekici bir örnek sunmaktadır. Genç nesli direkt olarak merkeze alan ve birer sorunsal olarak kurgusal düzleme aktaran bir eser olması itibarıyla *Dönemeç*, Türkiye'deki birçok gençlik edebiyatı numunesinden sıyrılmaktadır. Çünkü gençlik edebiyatımızda "kör noktalardan biri olan ve yeterince işlenmeyen, ergenlik dönemi çocuklarının sorunları ve bu sorunlarla nasıl başa çıkılacağı" (Sivri, 2008: 775) meselesinin, bu romanda asıl hareket noktasını teşkil ettiği görülmektedir.

Dönemeç Romanı ve Romana Yansıyan Gençlik Problemleri

Melih, Van'dan İstanbul'a sevdiği kızı bulmaya giden lise çağlarında bir delikanlıdır. Okulu lise ikiden bırakıp Zeynep'in peşinden gitmiştir. Bütün bildiği sevdiğinin Güngören'de yaşadığıdır. Birkaç günlük arayıştan sonra ne bir iz ne de işaret bulur. Bu sırada yabancı olduğu ve kimseyi tanımadığı bu şehirde parası tükenmeye yüz tutmuştur. Üstelik kalacak yeri de yoktur. Burada tutunabilmek için öncelikle bu sorunları halletmelidir. Bu itibarla ilkin Sultanbeyli'de bir köfteciye çalışır. Tek emeli Güngören'de bir yerde oturan Zeynep'ini bulmaktır. Oysa İstanbul çok büyüktür ve bütün yapabildiği adeta samanlıkta iğne aramak kabilindedir.

İstanbul'a gittiğinde kendi deyimiyle "bir başka Van"a gelmiş gibidir. Çünkü Melih Van'ın bir ilçesindedir ve zaman zaman gittiği Van, onun nazarında büyük bir şehirdir. Bu yüzden ilk etapta İstanbul'u Van ile özdeş tutar. Ancak aradaki farkı anlaması uzun sürmeyecektir. Sonra hayatını değiştirmesine yardımcı olacak olan Rezzan Hanım'ı da bu sayede tanır. Bir müşteriye yemek götürürken yolda rastladığı Rezzan Hanım'ın pazardan aldığı poşetleri taşımasına yardım etmiştir. Melih'in hikayesi de okuyucu için burada şekillenmeye başlar. Rezzan Hanım'ın merakı ve soruları, gittikleri yolun uzunluğuna refakat edince etraflıca bir bilgi aktarımı sağlanır. Daha sonra Melih bir belediye otobüsünde Rezzan Hanım'a yine rast gelir. Ona yer veren delikanlıyı ilk etapta Rezzan Hanım tanımamıştır. Melih kendini yeniden hatırlatır ve bu arada bir çiçekçiye çalışmaya başladığını söyler.

Rezzan Hanım, bir gönüllü eğitim vakfı olan Reyhan Vakfı'nda çalışmaktadır. Melih'le üçüncü karşılaşması vakfa yapılan bir burs başvurusu ile gerçekleşir. Hayat hikayesini ilgi ile dinlediği gencin vakfa gönderdiği belgelerle yeni bir kapı aralanır. Rezzan Hanım çiçekçiyi arayarak ona ulaşmaya ve yardımcı olmaya çalışır. Melih'in maddi yetersizliğini ve okula devam etme kararlılığını göz önünde bulunduran vakıf yönetimi ona burs verir. Çalıştığı çiçekçiden ayrılıp vakfın öğrenci misafirhanesine yerleşen Melih'e artık yepyeni bir dünyanın kapıları aralanmıştır. Burada tanıştığı yurt yöneticisi Osman Baba'nın tecrübeleri ve irfanı da ona büyük güç vermiş, kararlılığını pekiştirmiştir. Melih hem kaldığı yeri ve arkadaşlarını sevmiş

hem de yeni başladığı okuluna dört elle sarılmıştır. Ne var ki aynı sırayı paylaştığı Serdar tuhaf bir çocuktur. Melih'in İstanbul'daki maceralı hayatı buradan yeni bir ivme kazanacaktır. Çünkü derslerle ve sınıfla hiçbir ilgisi ve paylaşımı olmayan Serdar'a ulaşmak bir hayli zordur. Serdar'ın annesinin oğluyula aynı sırayı paylaşan Melih'ten bir konuda yardım istemesi romana başka bir boyut getirir. Ancak Melih ilkin uzak durmak istese de kadının çaresizliği karşısında yardım taleplerine kayıtsız kalamaz. Annesi, Serdar'ın uyuşturucu illetine kapıldığını düşünmektedir. Melih'e parçalanmış bir aileden ve artık ulaşamadığı bir delikanlıdan bahsederek bir çıkar yol bulmaya çalışır. Öte yandan Osman Baba'dan yardım ve nasihat alan Melih, yol haritasını belirleyerek Serdar'a yakınlaşmayı; onu kendi çevresiyle tanıştırmak için çabalar ve onun güvenini kazanmayı başarır. Fakat bir gün Serdar'a giderlerken yolda karşılaştıkları Nedim isimli gencin tuhaf konuşmaları, Serdar'ın ondan rahatsızlık duyması ve huzursuzluğu, bir şeylerin ters gittiği izlenimini uyandırır. Nitekim kısa bir zaman sonra Serdar'ın uyuşturucu nöbeti geçirmesi durumun vahametini gösterecektir. Serdar bu illetten annesi, Melih ve Osman Baba'nın yardımıyla tedavi göerek kurtulur. Okul yönetimi ve emniyet güçlerinin bundan haberdar olmasıyla zehir tacirlerine ulaşılır ve diğer gençlerin bu tuzağa düşmelerini engellemek için kollar sıvanır. Ancak uyuşturucu çetesinin çökertilmesi için Melih'in ve Serdar'ın da yardımına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu itibarla gençler, daha zorlu ve riskli bir sürece dahil olurlar. İlk adımı atacak olan Serdar, Melih'i önceden iletişim içinde olduğu Nedim'le tanıştırmak ve arkadaşının uyuşturucu istediğini söyler. Melih, Nedim'le birkaç defa görüştüktan sonra onun güvenini kazanarak kaldığı yurttaki arkadaşlarına da uyuşturucu satabileceğini söyler ve bu yüklü satımdan kâr payı ister. Buna yetkileri olmayan araçlar, böylece onu işin başındakilerle tanıştıracaktır. Çok bilinmeyenli bir denklemin içine düştüklerini düşünen gençleri gölge gibi takip eden güvenlik güçleri onlara rahatlık ve güven verirler. İlk etapta Nedim ve okul önündeki büfeci yakalanır. Daha sonra da uyuşturucu çetesi çökertilir.

Bütün bu olaylar cereyan ederken Melih, okulunu bitirme aşamasına gelmiş; kaldığı yurttan ayrılması da yakınlaşmıştır. Osman Baba'nın gözünde Melih, yıllardır tanıdığı onlarca öğrenciden çok farklıdır. Onun güzel özelliklerini hep takdir etmiş, okulunun biteceğini düşündükçe ondan ayrılacağı için derinden üzüntü duymuştur. Ne var ki herkes kendi yoluna gitmek ve hayatın sunumlarına kendince uymak durumundadır. Osman Baba, bu ayrılığa çok üzülecektir.

Diğer taraftan Zeynep de Çetin'le iyi bir iletişim sağlamış, aralarında oldukça uyumlu bir arkadaşlık kurulmuştur. Çok çalışmalarının meyvesini alan gençler üniversite imtihanında başarı göstermiş, diledikleri bölümleri kazanmışlardır. Melih üniversiteyi Ankara'da okumuş, sonra da kaymakam olmuştur. Tayini Kars'ın Gürcistan sınırındaki Posof ilçesine çıkmıştır. Melih, göreve başladıktan sonra İstanbul'daki dostlarını buluşturmak istemiş, yanına anne ve babasını da alarak onlar için bir yemek tertiplemiştir. Reyhan ve Rezzan Hanımlar, Osman Baba, Serdar ve annesi Serap Hanım, İbrahim, Ceylan, bir de Çetin ile eşi Zeynep... Melih, bütün bu dostlarla güzel bir birliktelik kurmuş, üstelik o da Reyhan Hanım'ın yaptığı gibi okul çağındaki gençlere burs sağlama faaliyetleri içine girmiştir. Böylece öğrenim görmek isteyen ihtiyaç sahibi gençlere yardım imkânı oluşturulmuştur. Buna da dostları destek vermektedir. Melih henüz evlenmeye zaman bulamamış, hayatını birleştirebileceği doğru insana rast gelmemiştir. Ne var ki Rezzan Hanım beraberinde getirdiği yeğeni Ceylan'ı Melih'le tanıştırmak için ortak noktalarına dikkat çekerek adeta onların birbirlerine yakınlaşma sürecine zemin hazırlar.

Melih'in İstanbul'a gidişi ile başlayan ve orada yaşadığı süreçte karşılaştığı zorluklar, günümüzde büyük şehirlerde bulunan birçok gencin ortak problemleri olarak karşımıza çıkar. Kimi zaman dış etkenlerin ortaya çıkardığı kimi zaman da gençlik heyecanlarının sebep olduğu bu sorunları birtakım başlıklar altında tasnif etmek mümkündür.

1. Hayat Tecrübesizliği

Melih'in kimselere haber vermeden okulunu bırakarak sevdiği kızın peşinden bilmediği bir metropole, üstelik bir adres bile olmadan çıkıp gitmesi bilinçli bir insanın sergileyebileceği bir tavır değildir. En azından daha akıllı ve tedbirli davranması beklenir. Ancak tecrübesizlik ve toyluk genç insanlar için bu duruşu mümkün kılar. Bu bir çeşit cesur yahut anlamlı duruştur. Belki de böyle davranmamak anlaşılır değildir. Ancak Melih hak bellediği bir yola hesapsız, bunun ne getirip götüreceğinin kritiğini yapmadan ve her şeyi bırakarak girmiştir. Yaptığı, bulunduğu yaşın algısı içinde anlaşılır bir şeydir. Böyle bir olayda benzer durumdaki birçok genç, belki de aynı duruşu sergileyecektir. Bu tutum, beraberinde başka sorunları getireceğinden romanda hareket noktası olmak gibi bir hususiyet taşır:

"Bu yıl lise ikiye geçmiştim. Sınıf arkadaşım... Babası İstanbul'a yerleşmeye karar verince yaz başı ayrıldılar bizim oralardan. Sonra da bana dar gelmeye başladı her yer... İstanbul'a geldikten sonra tek satır bile yazmadı. Yerimde duramaz olmuştum. Merak, özlem, öfke... Ne isim verirseniz verin... Öyle bir karmaşıklık içinde bir gece atladığım gibi otobüse, soluğu İstanbul'da aldım." (İçöz, 2001: 9).

2. Duygu Değişimleri: "Aşk" Duygusuyla Tanışma

Melih'i Van'dan İstanbul'a getiren şey, ilk defa farkına vardığı bir duygu olan aşktır. Aşkı uğruna her şeyi göze almış; ailesini, okulunu, arkadaşlarını yani tüm hayatını bırakıp hiç bilmediği uzak bir şehre doğru yol almıştır:

"Araç Boğaz Köprüsü'ne girince bir yıl önce Van'dan gelirken aynı yoldan ne ümitlerle geçtiğini düşündü. Köprüünün sonunda Zeynep vardı... Tüm yaşamı ona bağlıydı. Anası, bacası, memleketi bir yana Zeynep bir yana diye düşünüyordu o günlerde..." (İçözü, 2001: 29-30).

Yine aşk uğruna şehrin birçok sıkıntısına katlanır; deneyimsiz olduğu halde birçok zor ve farklı işte çalışır. Tek umudu koskoca bir şehirde adresini bilmediği Zeynep'i bulmaktır. Bu çabanın bir sonuca varması, yani Melih'in Zeynep'e ulaşması için hiçbir koşul elverişli değildir. Karşılaşmaları tamamen tesadüfi olur. Ancak burada önemli olan Melih'in duygularının peşinden birtakım tehlikelere ve sıkıntılara atılmasıdır. Melih'in durumu, duygu değişimlerinin yoğun olarak yaşandığı bir yaşı işaret eder. Dolayısıyla gençliğin bu yönüne ve bu açıdan ilgiyle karşılanıp anlaşılmasının gerekliliğine vurgu yapılır.

3. Büyük Şehirde Hayatın Zorluğu, Yeni Koşullara Alışmama - Eve Dönememe İkilemi

Melih'in büyüdüğü yer, dar bir çevredir, bir Anadolu kasabasıdır. Van'ın bir ilçesinde büyüyen bir genç için Van büyük bir şehre karşılık gelir. Bu yüzden İstanbul'u ilk gördüğünde: "Bir başka Van'a gelmiş gibiydim" (s.10) der. Büyük bir perspektiften bakıldığında İstanbul'un ne denli büyük ve zorluklarla dolu olacağı düşünülebilir. Melih uzun bir zaman nereye geldiğini pek anlamlandıramamış, büyük bir şehirde bir nevi kaybolmuştur. Kalacak yerinin olmaması, hayat pahalılığı ve getirdiği paraların hızla tükenmeye başlaması büyük şehrin ona yansıyan yüzleridir:

"Günlerce parklarda geceledim. Tahta sıralarda yatıp kalktım. Her bekçi düdüğüyle ağaç arkalarına saklandım. Günü ya bir simit, ya bir mısırla geçiriyordum." (İçözü, 2001:10).

"Burası başka bir yerdi... Bambaşka bir yer... Burada kimse birbirini tanımıyordu. Bir dilim ekmek almak için de avuç dolusu para vermek gerekiyordu. Cebimdeki birkaç kuruşu korkuyla yokladım. Bu koca kentte ne yapacaktım ben?" (İçözü, 2001: 12).

Melih, belki ilk defa yaptığından büyük bir pişmanlık duymuştur. Ancak ailesinin yüzüne bakamayacağı için Van'a dönmeyi göze alamamaktadır:

"Belki evlerden birinin kapısı açılır, belki bir kapı önünde Zeynep'i görürüm diye bakındım durdum. Ama boşuna... Samanlıkta iğne arasam aynı şeydi. Kafamdan bin bir düşünce geçiyordu. Ama yalnızca bir düşünce sürekli yineliyordu. Artık geri dönemem. Varını yoğunu ortaya koyup beni okutmaya çalışan anama babama karşı yüzüm yok. Birkaç gün metro inşaatında duvar kenarlarına sığınıp geceledim. Her sabah sağım solum tutulmuş halde ama yeni bir ümitle değişik sokaklara dalyordum. Boşuna! Param giderek suyunu çekiyordu. Dönsem de kalsam da para kazanmak zorundaydım... İş bulmam gerekiyordu." (İçözü, 2001: 12-13).

Romanda, birçok gencin değişik sebeplerle büyük şehre gidişi ve burada karşılaştıkları sorunlarla ilgili kesitler buluruz. Ne var ki şehre alışmaya başlayınca metropolün olumsuz yanları yumuşamaya ve değişmeye başlar.

4. Kimsesizlik ve Sokak Çocukları

Melih, ilkin İstanbul'un kirliliği, karanlık ve sevimsiz yüzüyle tanışır. Sokakta kalan, tiner çeken çocuklar dünyasına girer. Bu uğurda hırsızlık yapan küçük yaşta çocuklarla tanışır. Köprü altında yaşayan, gidecek bir yeri ve umutlu bir geleceği olmayan çocukların bir kayboluşa bir boşluğa doğru akan hayatı, Melih'in gözlerinde bir film şeridi gibi canlanmaktadır:

"Yeraltı geçidinin merdivenlerinde birbirine benzer bir sürü çocuk oturuyordu. Kimisi kalınca bir koliyi yatak yapmıştı kendine. (...) Sanki seyretmekten korktuğum bir filmin başrol oyuncusuydum. Küçüğü bırakıp yürümeye başladım. Sokak aralarında, köprü altlarında onun gibi yüzlerce çocuk vardı. İstanbul'un kirliliği yüzüyle karşılaşmıştım. Korkuyordum. O gece sabaha dek dolaştım durdum. Sanki bir yerde oturup uyuyakalırsam kentin çamuru her yanıma bulaşacakmış gibi hissediyordum." (İçözü, 2001: 14).

Melih, bütün bunlardan kendine anlamlı bir ders çıkaracaktır. Bunlara benzememek için iş bulmalı ve kalacak bir yeri olmalıdır. Büyük şehirdeki ilk hareket noktası budur. Belki de böylesi kötü bir manzaraya rast gelmesi onun bu metropole alışmasını hızlandırır. Bir yandan kendi rüyasını dokurken diğer yandan değişik umutlarla büyük şehre gelen insan öykülerini de dinler. Bu süreç Melih'i "kimse için okulu bırakmaya değmezmiş" söylemine vardırır. Bu durumu Rezzan Hanım'a şöyle anlatacaktır:

"Ah... Ne yanlış yaptığımı şimdi iyi anladım teyzeciğim. Hele okulların açıldığı ilk gün cehennem azabı çektim. İş gelmek için otobüse binmiştim. Her zamankinden daha kalabalıktı. Sonra onları fark ettim. Ellerinde kitapları, lacivert ceketli, gri önlüklü, kızlı erkekli öğrenciler okula gidiyorlardı. Anamı, bacımı, evimi, arkadaşlarımı daha da özledim. O günden beri yüreğimdeki taş daha da ağırlaştı..." (İçözü, 2001: 16).

5. Geçim Sıkıntısı ve Yoksulluk

Zeynep'in ailesi Van'da varlıklı sayılırken büyük şehirde geçim sıkıntısı içine düşer. Her şeylerini satıp geldikleri için dönme durumları da yoktur. İstanbul'da tutunmak zorundadırlar. Bu maksatla

Zeynep'in annesi de iş bulmaya ve yoğunluklu olarak çalışmaya başlar. Öyle ki bu maddi imkansızlık Zeynep'e de yansır. Halası, durumun vahametini veciz bir söylemle dile getirir:

"Çaresi yok ağabey. Yengem ev işlerine gitmek zorunda. Burası İstanbul... Çalışmayana ekmek yok. Zeynep de koskoca kız. Taşı sıkça suyunu çıkarır. Madem ki bu kente geldin, şartlarına uymak zorundasın!" (İçözü, 2001: 71).

Bir ara Zeynep'in okulu tamamen bırakıp çalışması bile gündeme gelir. Halasının yukarıdaki düşünceleri ileri sürerek durumu Zeynep'e kabul ettirmeye çalıştığını görürüz. Ancak Zeynep'in annesi, onun okuması yönünde görüş bildirerek bu tutumunda ısrarcı olur. Böylelikle Zeynep okumaya devam edecektir.

Zeynep'in ailesi yoksulluğu büyük şehirde tanır. Çocuklarını iyi yetiştirip okutmak için anne ve babaları büyük gayret sarf etmişlerdir. Osman Baba'nın ailesinde de vaktiyle yoksulluk iz sürmüştür. Ancak bu büyük bir varlıktan kademeli olarak gündün güne tükenişin bir resmidir. Bu duruma gelmesinde o zaman genç olan Osman Baba'nın yaptığı yanlış evliliğin de etkisi olmuştur.

6. Metropollerdeki Suç Unsurları

Kapkaç olayları, hırsızlık, taciz ve saldırı vakaları büyükşehirde sık rastlanan durumlardır. Melih, İstanbul'a ilk geldiği günlerde, köprü altı çocuklarından biri tarafından parası çalınmak istenir. Ancak durumun farkına varan Melih, buna son anda engel olur:

"Tam dalmak üzereydim ki, ceketimin cebinde bir el hissettim. 6-7 yaşlarında minik bir çocuktü. Kapkara, kirli avucunda cebimden aşırımı başardığı para duruyordu. Bileğinden yakaladım. Elini kurtarmaya çalışırken 'Çok açım.' diye sızlandı. Açlığın ne olduğunu şu son günlerde çok iyi anlamıştım. Fakat paramdan vazgeçecek durumda değildim." (İçözü, 2001: 14).

Melih'in karşılaştığı çocuk henüz çok küçük yaşlarda olduğu halde hırsızlık gibi bir suçtu alışkanlık haline getirmiştir. Esasen bu duruma onu iten birtakım büyük problemlerin mevcudiyeti de hesaba katılmalıdır.

Diğer taraftan Zeynep, okuldan döndüğü bir akşam tanımadığı iki gencin saldırısına uğrar ve taciz edilir. Ancak tam zamanında gelen Çetin'in yardımıyla kurtulur:

"Tam evlerinin sokağına dönmüştü ki, arkasından hızla yaklaşan ayak sesleri duydu. Ve derken kuvvetli bir kol beline sarıldı. Bir başkası ise omuzlarını kavradı. Saldırganların sigara kokan nefeslerini yüzünde hissediyordu. Genç kız korku içinde çırpınıyordu. Son bir gayretle kollarından birini kurtarıp adamlardan birinin yüzünü tirmaladı. Derken belini sımsıkı kavrayan ellerin çözüldüğünü hissetti. Geriye dönüp bakabildiğinde birbirine yumak gibi sarılmış üç bedenün öfkeyle dövüştüğünü gördü. Korku ve heyecana artık dayanamaz olmuştu. Bacakları kesildi, olduğu yere yığılacak gibiydi. Son bir gayretle kendisini toparladı. Ağlayarak koşmaya başladı." (İçözü, 2001: 82).

Görüldüğü gibi metropollerdeki suç unsurları, tüm insanları hatta ilk gençlik yaşlarındaki çocukları dahi etkileyecek kadar ileri boyuta varmıştır. Zeynep, uğradığı saldırının şokunu yaşamaktadır. Çünkü daha önce İstanbul gibi bir metropolde yaşamadığı için bu tür tehlikelerle karşılaşabileceğini düşünmemiştir.

7. Madde Bağımlılığı

Romanda ilk olarak sokak çocuklarının tiner kullanmalarına tanık oluruz. Öyle ki para bulmak için hırsızlık dahil her yola başvuran ve köprü altında yatıp kalkan gençler konu edinilir. Hatta bazen madde bağımlılığına mahkûm olanın gençler değil, 6-7 yaşındaki çocuklar olduğu görülür. Cebinden para çalarken yakaladığı çocuğun açlığını bahane etmesi üzerine ona acıyan Melih, simit almak ister. Ancak çocuk, kendisine para vermesi için ısrar eder. Duruma şahit olan simitçi, işin aslını açığa vurur: "Kafayı mı yedin arkadaş? O simit istemiyor ki... Onun derdi para... Anlamıyor musun tiner çekecek." (İçözü, 2001: 14)

Bundan başka romanda, ilerleyen bölümlerde Serdar'ın şahsında uyuşturucu bağımlılığına geniş yer ayrılır. Ancak Serdar, kurulan sağlıklı iletişim ve desteklerle bu problemi aşmayı başarır. Çökertilen çete ile birlikte bu batağa düşürülen diğer gençler için de bir kurtuluş umudu doğar. Gençleri bu tür olumsuzluklara sevk eden durumların daha çok dış etkenlerden kaynaklandığı hususu vurgulanmış olur.

8. İletişimsizlik ve Gençlik Bunalımları

Gençlerin aile bireyleri ve çevreleriyle sağlıklı bir iletişim kuramaması, özellikle ebeveynleri ile aralarına ördükleri duvarlar, sorunlarını kimseyle paylaşmak istememe durumları ve ergenliğin beraberinde getirdiği sıkıntılar da dikkat çekicidir. Tüm bunlar, onların yanlış arkadaşlıklara sürüklenmelerine veya yalnızlık duygusuna kapılmalarına zemin hazırlayabilmektedir. Bu itibarla arkadaşlık ve dostluk kuramayan gençlerin yalnızlık dolambaçlarına da romanda değinilmiştir. Çünkü gençlerin aileden, çevreden ve yanı başlarındaki dünyadan uzak duruşlar sergileme yahut mutluluğu yanlış yerde arama, kişiliğini yanlış şahıs ve mekanlarda bulma çabası ile içerisine düştükleri boşluk duygusu da gençlik bunalımlarına kapı aralar.

Esasen gençlerin yaşadığı sıkıntının temelinde daha çok ailevi nedenler ve yakın çevreyle yaşanan iletişimsizlik yatmaktadır. Serdar ve Çetin, bunun romandaki güzel örnekleridir. Parçalanmış ailelerin çocukları veya şımarık büyütülen ve her dediği yapılan gençler sorumluluktan uzak portreler çizer. Yazar, ailenin geçlik üzerindeki etkisini Serdar'ın yaşadıklarından hareketle vermektedir. Melih, Serdar'a sorunlarını çözecek merci olarak ailesini işaret edince Serdar ona tepki gösterir ve şöyle bir açıklama yapar:

"Aile mi? Güldürme beni! Benim hiç ailem olmadı ki. Önce babam vardı. Şimdi de annem. İkisini bir arada hiç görmedim. Üçümüz bir araya hiç gelmedik. Sen hangi sıcak yuvadan, sorunlarımızı paylaşacak hangi aileden söz ediyorsun." (İçözü, 2001: 109)

Görüldüğü üzere Serdar'ın yaşadığı sıkıntılar önünde sonunda gelip ailenin sorumsuzluğuna dayanmaktadır. Boşanmayla biten yanlış evliliklerden en çok etkilenen çocuklar olmakta hatta yaşadıkları başıboşluk duygusu onları olumsuz durumlara itmektedir. Çocuklara yansıyan problemler, onların sorunlu ve kırılğan kişiler olmasına sebebiyet vermektedir.

Sonuç

Dönemeç, çok çağrışımlı ve zengin bir dünyadan esinler taşıyan bir gençlik romanıdır. Bu bakımdan değişik bakışlar yöneltmeye ve değişik yaklaşımlarda bulunmaya olanak sağlar. Romanın gençlik sorunları açısından sunduğu malzeme de dikkat çekicidir. Hayat tecrübesizliği yanında, yaşanan duygu değişimleri, büyük şehirdeki hayatın zorlukları, kimsesizlik, geçim sıkıntısı, metropollerdeki suç unsurları, madde bağımlılığı, iletişimsizlik ve gençlik bunalımları bunlardan bazılarıdır.

Hayat tecrübesizliği, romanda Melih'in önüne çıkan ilk engellerden biri olmuştur. Çünkü o hiç düşünmeden bir maceraya atılmış ve yalnız başına, ailesinden çok uzakta, hiç bilmediği büyük bir şehre gelmiştir. Bu büyük riski alması, tamamen onun tecrübesizliğiyle ilgilidir. Melih'i büyük şehre kadar götüren ise onun yaşadığı duygu değişimleridir. Aşk duygusuyla ilk kez tanışan ve bu duyguya karşı koyamayan Melih, Zeynep'in peşinden yola düşmüştür. Zaten romanı meydana getiren tüm olayların başlangıcı da buraya bağlanır.

Melih'in İstanbul'da karşılaştığı bir diğer sorun geçim sıkıntısı olur. Melih, hiç bilmediği bir şehirde ayakta durabilmek için türlü işlerde çalışmış, bu meyanda direkt olarak kendisiyle ilgisi olmayan bazı problemler ise onun gözünden verilmiştir. Mesela İstanbul'da gördüğü sokak çocuklarının durumu onda şaşkınlık ve üzüntü yaratır. Melih yine madde bağımlılığı, hırsızlık, taciz ve kapkaç gibi suçlarla da büyük şehirde tanışır. Sorunlu gençlerden biri olan Serdar, ailesiyle yaşadığı iletişim kopukluğu yüzünden kendisini uyuşturucu gibi birtakım olumsuz alışkanlıklara kaptırmıştır. Bu noktada sorumlu olan ise hem aile hem de çevredir. Çünkü Serdar, dağılmış bir ailenin problemlili çocuğudur ve bu yüzden gençler üzerinden kirli kazançlar sağlayan uyuşturucu tacirlerinin kolay hedefi haline gelmiştir. Çetin ise varlıklı bir ailenin çocuğu olarak büyüdüğü için şımartılmıştır. Ancak hem Serdar hem de Çetin, bu olumsuzlukları aşmayı başarır. Serdar üzerinde etkili olan Melih, Çetin'i olumlu bir noktaya taşıyan ise Zeynep'tir. Bu durumun sembolik anlamda kır-kent çatışması ile ilgisi olduğu düşünülecek olursa yazarın büyük şehri olumsuz nitelikleri bakımından gözler önüne serdiği de söylenebilir. Çünkü büyük şehirde yetişen gençlerin karşılaştığı problemler daha fazladır. Ortak ve doğru bir yola varmayı sağlayan ise "dayanışma" olur.

Olayların gelişimi, kimi zaman karamsar tabloları işaret ederek romana bir umutsuzluk havası çökecek intibai uyandırır da yazarın olumlu tavrı ve iyimser yaklaşımı, olumsuz durumların olumlu bir hale evrilmesine imkân tanır. Yazar, tehlikelerin içerisinde bulunan ve uçurumun kenarına doğru sürüklenen gençlerin hikâyesini roman gerçekliği içerisinde değerlendirmeyi bilmiştir. Neredeyse eskilerin deyimiyle her şey bir Türk filmi tadında mutlu sonla biter. Bu itibarla romanda bütün kötülükleri ya da kötüleşme eğilimi gösteren durumları iyileriyle değiştiren bir eda buluruz. Yazarın Melih'le Zeynep'e farklı kaderler çizme noktasında duruş sergilemesi ise okuyucuya beklenmedik bir durum olarak yansımaktadır. Zeynep'e bir yol çizilmiş, Melih içinse yaşamın ucu açık bırakılmıştır. Romana bir derinlik veya sürerlik duygusu katma isteğinin de bunda etkili olduğu düşünülebilir. Yine de verilmek istenen bütün mesajların Melih üzerinden veriliyor olması, onun olumlu özelliklerle donatılan ve örnek gösterilen kişiliğine işaret eder. Yazar, Melih'i model bir şahsiyet olarak vermiş; onu, kişisel macerasını önemli ölçüde gerçekleştiren ve hedeflerine emin adımlarla yürüyen bir genç olarak çizmiştir. Yani hayat içerisinde birtakım problemlerle karşılaştığı halde gayreti ve iyi niyeti sayesinde bunların üstesinden gelmeyi başaran Melih, ideal gençliğin temsilcisi olarak konumlandırılmıştır denilebilir.

KAYNAKÇA

İçözü, Nur (2001). *Dönemeç*, 1. Baskı, İstanbul: Bu Yayınevi.

Nur İçözü Resmi Web Sitesi: <http://www.nuricozu.com/hayati/> , Erişim Tarihi: 17.06.2014.

Özyer, Nuran (1987). "F. Almanya'da ve Türkiye'de Gençlik Edebiyatı Üzerine", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.5, S.2, s.247-261.

Özyer, Nuran (2007). "Türkiye'de Gençlik Edebiyatı", II. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri) Bildiri Kitabı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s.485-487.

Sağlık, Şaban (2005). "Çocuk Romanları", *Hece Dergisi -Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı-*, S.104-105, s.231-255.

Sivri, Medine (2008). "Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Yeni Konular ve Yeni Yönelimler", *Türk Xalqları Ədəbiyyatı II: Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi Materiallar Kitabı*, C.2, Bakı: Qafqaz Universiteti Nəşriyyatı.

Soysal, Mine (2007). "Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Uzman Yayıncılık Kavramı", II. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri) Bildiri Kitabı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s.379-384.

Türkyılmaz, Mustafa (2012). *Gençlik Romanlarının Okuma Becerisine Etkisi ve Değerler Aktarımı Bakımından İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Zengin, Nesrin (2012). "Türk Gençlik Edebiyatının Tarihsel Gelişimine Bakış", III. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s.981-987.